

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL III

(Martie 1869 — 1 Martie 1870).

Redactor: *Iacob Negruzzi.*

IASSI 1870.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Besarabia rusească 1½ galbenu
— Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societații Junimea; in București la librăria Socceș & Comp.

S U M A R I U.

Studii asupra Literaturii Spaniole. — Don Pedro Calderon de la Barca de D. St. Vărgolici.

Din conjurațiunea lui Fiesco, tragedie de Schiller trad. de D. I. Negruzzi.

Vrăjitoarea, poesiă de D-șoara M. Cugler.

Correspondență.

STUDII ASUPRA LITERATUREI SPÂNIOLE.

Urmarea artei dramatice.

Don Pedro Calderon de la Barca.

I.

Teatrul spaniolu, uitatu mai cu desăvîrșire, de pe la sfîrșitul seculului al XVII, a gă-situ in timpurile nostre illustri apărători, cari mulțămită talentului lor, și unui profundu simțu de critică, au scosu la lumină atâtea monumente neperitoare a geniului și a imaginațiunii spaniole*).

Astăzi nu mai e timpul in care unu omu, mai cu samă in Franca, ce primise o educa-

țiune clasică puțin mai îngrijită, se credeă, prin aceasta chiar, in dreptu de a se ridică in contra dramelor spaniole, calificate de *barbare, grosolane, necivilisate*. Și lucru ciudatu, cele mai de multe ori, cei ce întreprindeau asemenea critici de modă, nici nu-și dădeau osteneală să studieze prin sine însuși acestu teatru, ca să-i vadă singuri defectele și *barbariile*. Unii urmau pe ceilalți, și toți pe celu ăntăiu care a datu semnul acestui resbelu de moarte in contra producerilor teatrale ale peninsulei iberice.**)

Voltaire însuși, acestu spiritu întinsu, care a îmbrășșatu cu judecata sa atâtea ramuri ale științei omenesci, n'a fostu totdeauna fericitu in criticele și aprecierile sale asupra teatrului spaniolu. Causa e că poate, mai mult decât ori care, Voltaire nu eră in stare să judece, din adevăratul punctu de vedere, frumusețele lui Lope de Vega și ale lui Calderon, să admire, elu scepticu, antireligiosu, filosofu din seculul al XVIII, drama spaniolă, cu totul creștină, plină de sentimente religioase, câte odată esal-tate, respirându devoțiunea până la funatismu, amorul până la crușime, gelosia până la cri-

*) Vedi intre alții Schlegel: *Cursu de literatura dramatică*, profesată in Viena, și Philarète Chasles: *Etudes sur l'Espagne*.

**) Boileau, *art. poétique* III.

mă și la sânge. Atât e de adevărat că omul celn mai de geniu (și cine poate contesta lui Voltaire acestu titlu?) nu scapă cu totul de eresurile, de credințele, de ideile timpului in care trăește! Fără voca lui, elu trebui să plătească acestu tribut generatiunii in care s'a născutu, societății in care a viețuitu, de la care și-a primitu inspirațiunile și poate și, pentru a țice astfelu, toată viața sa intelectuală.

A judecă o epocă literară, din punctul de vedere individualu al nostru, sau al timpulu nostru, fără a avè nici o considerare pentru timpul in care ea s'a produsu, pentru nevoile la care ea a respunsu, este a se asemăna musicantului ce n'ar cunoasce decât o singură chee musicală, după care ar avè pretențiunea să esecute toate bucățile de musică ce întâlnește: confundându una cu alta deosebitele chei, elu ar produce sunetele cele mai discordante și mai bizare, pentru care ar acusă nesciința și răul gustu al compositorului.

Tocmai așa s'a întâmplat și unor critici ce s'au ocupatu de teatrul spaniolu. Ei au defăimatu ferocitatea moravurilor, fanatismul religiosu, punctul-de-onoare (*el pundonor*) esageratu, spiritul de cavalerismu, adecă tocmai aceea ce formează originalitatea, adevărul, sufletul, tăria, mărimea teatrului spaniolu. Fără de aceste calități sau defecte care sunt acele ale intregului poporu spaniolu, din seculi al XVI și al XVII, fără această fidelă reproducere a vieței, a caracterului, a sentimentelor naționale celor mai intime, elu nu s'ar putè numi teatru spaniolu. Șterge din tragediile și comediile antice totu ce-i Grecu sau Latiau, operele aceste aru mai pu-

tè ele fi icoana vie a antichității, oglinda societății care le-a produsu?

Să dămu dar fie-cărei epoce aceea ce i se cuvine, fie-cărui poporu obiceiurile, credințele viața sa. Să nu confundămu o epocă cu alta, unu poporu cu altul, precum nu trebuie să confundămu o țară cu alta, unu individuu cu altul. Urmându această cale, unu criticu e siguru de a nu se înșală, și de a nu face unu autoru imputări nemeritate.

Aceste voru fi principiile după care vomu avè a aprețui pe Calderon, considerându-lu mai întâi ca omu, și pe urmă ca autoru dramaticu spaniolu.

· II.

Don Petro Calderon de la Barca, se născu in Madrid, in 17 Ianuaru 1600, dintr'o veche familie originară din Valea Carriedo, in districtul Reinosa din Vechea Castilie. Biograful lui*) afirmă că strămoșii săi se retrăsese în această vale după luarea Toledului de către Arabi in 713. Armele lui Calderon, in care figurau unu turnu și o mănușă de feru, cu devisa: „*Voiu murì pentru credință*“ paru a justifica această veche și nobilă origine.**)

Lucru insemnatu, amundoi reprezentanții cei mai ilustri ai comediei spaniole, Lope de Vega și Calderon, născuți in Madrid, avurè leagănul străbunilor lor in aceeași vale Carriedo.

Tatăl lui Calderon, Don Diego Calderon

*) Don Juan de Vera-Tasis y Villarroel amicu a lui Calderon, publică in 1682, adecă după moartea poetului „*la verdadera quinta parte de las comedias de Calderon*“ precedată de „*Fama, vida y escritos de Calderon*.“

**) Baret: *Histoire de la littérature espagnole*. Paris 1863.

de la Barca Barreda, și muma sa Dona Ana Maria de Hena y Riano, se trăgeau din familii nobile. Biograful său povestesc că, sora lui Calderon, Dorotea, călugăriță din schitul Santa Clara din Toledo, istorisea cu mândrie că frate-său, înainte de naștere, plânse de trei ori în senul mumei sale, *pentru a intra în lume*, adăoge elu, *cu umbra tristeței, elu care ca unu soare nou, avea să o umple de nenumerate veselii.*)*

La vrista de nouă ani, junce Calderon fu pusu în colegiul imperialu din Madrid, ținutu de Jesuiți, unde făcù studii strălucite, și în puținu timpu se deosebi între toți con-discipulii săi. Încă de copil, Calderon dădù probe de unu talentu fericitu. La 13 ani, elu compuse o comedie intitulată „Carul Cerului“ (*El carro del cielo*), care din nenorocire nu se găsesce între operele sale.

După ce termină colegiul Jesuiților, Calderon fu trimisu la universitatea de Salamanca, numită atunci cu dreptu cuvântu muma sciițelor, și unde se formase cea mai mare parte din oamenii eminenți ai generațiunii precedente. Deși ocupatu acolo cu matematicile, geografia, chronologia, istoria politică și săntă, dreptul civilu și canonicu, filosofia, teologia etc., Calderon totuși nu fù cu desăvirșire absorbitu în aceste studii. La 19 ani, când sfirși cursurile sale universitare, elu reprezentase dejă mai multe comedii foarte aplaudate pe principalele teatre din Spania.

Încă fiindu de 14 ani, Calderon meritase laudele lui Lope de Vega, atunci în toată

puterea gloriei sale, printu' unu sonetu făcutu cu ocașiunea strămutărei la Madrid a oaselor săntului Isidor, patronul acestei capitale. Mai târziu, în 1630, Lope îi consacra o amintire specială în scrierea sa: *El laurel de Apolo*, unde Calderon figurează cu laudă între poeții originari din Madrid.*)

La 25 de ani Calderon, ca și Cervantes, ca și Lope de Vega, și toți tinerii nobili din acea epocă, se înrolă ca soldatu, și petrecù în această carieră zece ani, când în Flandra, când în ducatul de Milan, unde profită de șederea sa, spre a studiă de aproape literatura, frumoasele arte și moravurile italiene. În viața agitată de soldatu, în multele aventuri a campaniilor sale, Calderon făcù negreșitu o mare provisiune de observațiuni, care sunt temelia neapărată a artei sale. De câte ori în piesele sale, pune pe scenă viața militară, și face portrete de vechi și bravi soldați, descrițiuni de politici, de țeri pe care le visitase, e ușor de a vedè că poetul scrie după natură și se rapoartă la amintirile sale trecute.

În 1636, unu anu dupe moartea lui Lope de Vega, Calderon se întoarse în Madrid, unde ilu precedase numele său de autoru dramaticu. Regele Filipu IV, ilu chemă la curte și-lu însărcină cu direcțiunea serbărilor sale. Calderon petrecù astfel mai mulți ani lângă rege, care pentru a-lu resplăti de nouele sale servicii, ilu decoră cu cordonul ordinului săntului Iacob. Însă aceste favori regale nu încântau pre mult pe Calderon. În 1640, Catalonia revoltându-se, poetul vro

*) „Por entrar en el mundo con la sombra de la tristeza, quien, como no evo sol, le habia de llenar de inmensas alegrías.“ Juan de Vera Tasis, citatu mai sus

*) . . . . En el estilo poetico y dulzura
Sube del monte à la suprema altura.
El laurel de Apolo. Siv. VII.

să urmeze armata trimisă spre a o liniși. Regele, care nu vroea să se despartă de poetul său iubit, îl însărcină să compună o comedie, spre a-lu împedea de a se duce unde-lu chemă datoria și amorul său de patrie. Dar Calderon știu să fie în același timp și bun supus și bun patriot. Elu scrisse în grabă comedia ordonată de Filipu IV, și plecă în Catalonia.

La întoarcerea sa în Madrid, îl așteptau noue favori din partea regelui, care-i făcu o pensiu de 30 de scude de aur*) pe lună, sumă însemnată pentru acelu timp, și cu ocaziunea intrării în Madrid a reginei Maria Ana de Austria, a patra femeie a lui Filipu IV, Calderon fu însărcinat să compună devisele arcurilor de triumf, înălțate în onoarea acestei principese. Decoratu cu titlul de mare intendantu a serbărilor regesci, Calderon remase în această sarcină până la moartea lui Filipu IV (1665).

După esemplul lui Lope de Vega, și a altor oameni însemnați spanioli, Calderon intră, în 1654, în ordinile sacre, unindu astfel caracterul de preotu cu bravura sa militară. Noua situațiune în care se găsea poetul, nu împedea întru nimica ocupațiunile sale literare. Ea îi dădu din contra mai multă ușurință spre a se consacra cu totul ca și predecesorul său Lope, datoriiilor religioase și artei dramatice. Numitu întâi capelanu monăstirei regesci din Toledo, cu facultatea de a ședea în Madrid, Calderon fu în curând chematu la curte și numitu capelanu de onoare a regelui, fără a perde beneficiul sarcinei din Toledo.

În anul 1693, Calderon intră în congre-

*) Unu scudu de aur prețuea aproape 3 lei noi.

gațiunea sântului Petru, compusă din preoții născuți în Madrid, și trei ani după aceea fu alesu întâiul capelanu al acestei congregațiuni.

Renumele lui Calderon fu atunci în culmea sa, și cu toate că moartea lui Filipu IV, micșură creditul său de la curte, producările sale dramatice se bucurau de cea mai mare favoare a publicului. Pe atunci eră obicei în Spania de a celebra se-bătorile mari ale bisericei prin reprezentări de piese alegorice numite *Autos sacramentales* (acte sacramentale). Fiecare politie însărcină pe unu poetu cu compunerea unor astfelu de piese, și aceasta se consideră ca cea mai deosebită onoare pentru unu autoru. Înșărcinatu de a compune câți-va ani neîntrerupți *autos* pentru Madrid, Calderon avusese unu succesu nepomenitu. Toate polițiile mai însemnate din peninsulă se adresară atunci la dănsul pentru asemenea compuneri, și în timpul de trei-deci și șapte de ani, Calderon avu singuru acestu privilegiu.

Astfelu se strecură această glorioasă bătrâneță, până ce Calderon termină strălucite sa carieră în 25 Mai 1681, în vârstă de 81 de ani, 3 luni și 8 zile. În acea zi se serbă Pentacosta (Pogorirea sântului spiritu), și toate polițiile din Spania rapresentaseră cu solemnitate *autos sacramentales* de a lui Calderon. Poetul espiră cătră sară, când deja toate reprezentările erau sfârșite. Elu compunea în cele de pe urmă momente una din aceste drame sacre, plină de cea mai înaltă și mai frumoasă poezie. Geniul lui nu suferise nici o micșurare; anii nu slăbiseră întru nimica această ageră și pătrunzătoare inteligență. „Amicul nostru, Don Pedro Cal-

„deron, scrie istoricul Solis, a avutu sîrși-
„tul lebedei; elu a muritu cîntîndu.“

III.

Moartea lui Calderon, fu considerată ca o adevărată nenorocire națională. Rugăciuni funebre se pronunțară, pentru odihna sufletului său, in toate catedralele din Spania, până și in Lisabona, Milan, Neapoli și Roma. Re-numele virtuților sale cră atât de mare, încât se luară măsuri spre a căpată de la Papa beatificarea lui. Ȃnsă inchisițiunea fiindu consultată asupra acestui punctu, se țice că refusă de a primî pe Calderon intre sînți, fiindcă scrise pentru teatru.

Calderon eră de unu caracteru blîndu, generos, binefăcătoru. Poeții contimpurani, cari admirau geniul lui, iubeau totu așa de bine calitățile sale. Toți nobilii din acea epocă ăi căutau societatea, și se onorau de a fi numărați intre amicii și admiratorii săi.

Venitu dupe Lope de Vega, cu care totuși petrecu împreună treiđeci și cinci de ani din viața sa, elu moscenî de la dînsul sceptrul dramaticu, și-lu păstră cu onoare și laudă in timpu de cinciđeci de ani. Lope fundase difinitiv teatrul spaniolu, și-i dăduse unu caracteru originalu, naționalu, resfrîngendu in sine toate insușirile și toate defectele poporului ibericu. Calderon urmă calea deschisă de predecesorul său, ănsă cu mai multă regularitate și elevațiune. In dramele lui nu se găsescu urme de răpejune in compunere și in concepțiune. Lăsăndu-se mai puțin in voea bogatei sale imaginațiuni și a talentului de a născoci noue subiecte, elu dădeă mai multu timpu reflectiunii și judecății. Operele lui sunt mai

mult fructul răbdărei, decăt al inspirărei momentane, al observărei mai mult decăt alu entusiasmului și al delirului poeticu. Pentru aceea Calderon e mai egal cu sine insuși decăt Lope de Vega, a căruia imaginațiune pre aprinsă, nu-i permitea, mai cu samă in tinereță, să cugete mult, să-și formeze dinainte unu planu, o cale pe care să o urmeze neschimbat până la sîrșitu.

Trăindu intr'o epocă in care caracterul naționalu ajunsese dejă la celu mai inaltu gradu de esaltare și de entusiasmu, desvilitu printr'unu seculu de succese și de prosperități neauđite, contimpuranu cu Filipu IV și cu cei mai frumoși ani ai domniei acestui monarcu, Calderon a ficsatu in dramele sale trăsăturile principale ale acestui caracteru, tot cu aceeași perfecțiune, tot cu aceeași inspirare de mândrie, de esaltare patriotică și religioasă, cu care Velasquez și Murillo, ilu ficsau tot atunci pe nemuritoarele lor tablouri. Ȃsaminează cu luare aminte picturile cele mai renumite ale acestor maestri illustri; opresce-te dinaintea acestor mărețe și sublime figuri; privesce armonia trăsăturilor, atitudinea lor, vivacitatea coloritului, artea cu care sunt grupate unele in jurul altora; nu veđi cum ele respiră mândria, sînțenia, devoțiunea? Nu veđi aureola sacră ce incunjură fruntea lor, credință profundă și eroismul intipărite pe fața lor? Deschide după aceea dramele lui Calderon; de unde vine această bravură ce desprețuesce toate periculele, ce ride de toate loviturile soartei, ce păstrează neatinsă credința, tăria de inimă, onoarea, devotamentul pentru patrie? Poetul a copiatu pe pictori, sau pictorii au copiatu pe poetu? Nu, ci isvorul inspirărilor

lor a fostu acelașu: poetu și pictori, copiau natura astfeliu precum ea se desfășurà inaintea lor, cu bogata și variata sa vegetațiune, cu cerul său seninu și ardețoru, cu locuitorii săi plini de unu sântu și nobilu entusiasmu. Religione și cavalerismu, sunt fondul tablourilor lui Velasquez și Murillo, religiune și cavalerismu sunt de asemenea fondul dramelor lui Calderon. Cultul esaltatu al onoarei și al frumuseței, focul credinței, și sentimentul celu mai naltu al indatoririlor impuse de nascere și rasă, se întâlnescu in ele la fie care pasu. In toate portretele sale, poetul țintesce la unu idealu de devotamentu religiosu și cavalerescu, care trebeuà să fie atunci gândirea tainică a poporului spaniolu. Poetul realizează și transformă in acțiune această cugetare națională. Pentru dēnsul mai că nu e de feliu coloare locală. Personagele sale, fie istorice, fie inchipuite, fie din timpurile vechi ori noue, toate poartă costumul spaniolu, precum vorbescu și limba spaniolă. Publicul primeuà fără greutate ca poetul să pună scena dramei sale in Italia, in Anglia, in ori-ce parte a lumii, ca eroii și eroinele lui să aibă nume străine, trebeuà anse neapăratu ca ei să fie spanioli prin obiceiurile lor, prin caracterul lor, să poarte *capa* și *spada*, și să rostească cu mândrie ca orice bunu castilanu, acelu faimosu: *Yo soy quien soy*. Eu sunt cine sunt.

Această lipsă de coloare locală, ce se găsesce in Shakspeare, și mai toți autorii dramatici vechi și noi*), provine ea din ignoranță, precum a pretinsu unu criticu modernu,

foarte aspru pentru Calderon?*) A afirmă acesta este a necunoasce cu desăvirșire caracterul intregului teatru spaniolu. Calderon nu putea, nici nu voià să represente inaintea publicului seu lucruri ce nu l'aru fi interesatu. Singura lui preocupare, singurul lui scopu erà de a desfatà pe auđitorii sei, de a-i face să petreacă intr'unu modu plăcutu oarele in care ei veneau să asculte dramele sale, să întrețină in peptul lor simțul de eroismu, amorul de patrie, respectul pentru religiune, și să le dee in treacētu din când in când și invățăminte morale. Anșe pentru a plăcè unui poporu de o instrucțiune ne-deplină, pentru a-lu interesà, și a lucrà cu putere asupra lui, Calderon erà datoru să-i presente tablouri și scene care-i aminteau oameni și lucruri, ce elu cunosceà și iubeà. Națiunea spaniolă, cu toate neisbândile sale militare din acea epocă, nu erà mai puțin dominată de sentimentele insemnătății, măririi, gloriei sale. Ea credeà in soartea sa, in viitorul seu, precum credeà in Dumnezeu și in religiune. Nimica in trecutu, nimica in presentu, nu i se păreà asemenea cu sine in-suși. Niciodată ea n'ar fi suferitu pe scenă idei, sentimente, moravuri, costumuri străine.

Incăt privesce esactitatea istorică și amănunțimele de erudițiune, Calderon nu aveà ca poctu cea mai deplină și mai intinsă libertate? Poesia infrumusețează și măresce; adevărul istoricu pentru dēnsa nu-i o lege, o condițiune neaparată. Ea ilu primesce de câte ori elu o poate conduce mai directu la scopu, dar ilu lasă la 'o parte, când nu-lu

*) Teatrul grecu e plinu de acestu feliu de anacronisme. Veđi Sofocle — *Electra*, Euripide — *Ion* etc.

*) Sismondi: *Histoire des littératures du midi de l'Europe*, Paris 1829.

poate imbracă în bogata și strălucitoarea ei haină*). Adevărul poate însoți poezia, dar n'are dreptul de a-i impune, de a o stăpâni, de a o injugă la carul său. Calderon nu e numai autoru dramaticu, dar e și poetu, cu deosebire poetu „dacă, după cum țice unu vestitu criticu germanu, „*unu omu a meritatu când-va acestu titlu.*“**) Publicul seu eră tot poporul spaniolu, ear nu o clasă restrinsă și privilegiată, câteva sute de oameni. Unu teatru erudit nu poate fi niciodată popularu, deopotrivă înțelesu și gustatu de toate clasele societăței. Dovadă sunt Racine și Corneille, cari, cu tot talentul lor dramaticu, n'au isbutitu a deveni populari, pe când numele lui Molière se află în toate gurile, și comediele sale se cetescu de toți cei ce ce potu luă o carte în mână.

Amu țisu aiurea, și o repețimu și aice, că nici o literatură modernă, afară poate de cea engleză, nu merită mai mult numele de literatură curat națională, decât cea spaniolă. Niciodată unu scriitoru spaniolu, cu atât mai puțin unu scriitoru dramaticu, nu și-ar fi permis să adreseze compatrioților sei vorbe mândre și nerușinate, ca acele pe care unu dramaticu francesu din seculul al XVII le adresează masei poporului: „Nu „pentru tine, țice elu, scriu eu, vulgu nein- „vațatu și stupidu; scriu pentru spiritele no- „bile: așu fi nemângăetu de a-ți plăcè ție.“***)

*) Orațiu, *ad Pisones*, 150, țice de Omeru că lasă la o parte lucrurile de care desperează că le va pute infrumusețā:

Quae.

Desperat tractata nitescere posse relinquit.

**) Schlegel: *Cursu de literatură dramatică.*

***) Ce n'est pas pour toi que j'écris,
Indocte et stupide vulgaire;
J'écris pour les nobles esprits;
Je serais marri de te plaire.

Desmarets — Préface de la Comédie des Visionnaires.

Cât pentru criticul ce acusă pe Calderon de ignoranță, nu trebuie să ne mirămu: Voltaire vorbise mai înainte*) de *smintirea barbară* (démence barbare) a lui Calderon, și adăogise că „*cineva ilu asigură că Calderon nu sciă franțuzesce, și că nu aveă chiar nici o cunoscință de limba latină, nici de istorie.*“**) Prin urmare criticul, de care vorbimu, nu puteă să contradică pe Voltaire, în numele căruia jură: ar fi fostu pentru dēnsul o adevărată eresie a admiră și a găsi bunu aceea ce criticase și condamnase Voltaire.

IV.

Se venimu acum la operele dramatice, propriu țise, a lui Calderon. Ele se potu împărți în trei clase:

1) Comedii de intrigă (*Comedias de capa y espada*), basate în cea mai mare parte, după cum numele lor arată, pe intrigi de amoru și de gelosie. Intre ele vomu citā cu deosebire următoarele: *Casa con dos puertas*

*) Veți în operele complete a lui Voltaire: *Dissertations sur l'Héraclius de Calderon*, ca pefată la pretinsa sa traducere a acestei drame, care în spaniolesce poartă titlul de: *En esta vida todo es verdad y todo mentira* (în această viață totul e adevăru și totul minciună).

**) Această aserțiune a ilustrului Voltaire e cu totul gratuită. Învēțarca limbelor vechi, mai alesu a limbii latine, eră o condițiune neaparată pe atunci a ori cărei educațiuni puțin mai deosebite, și Calderon, precum am vēțutu, fusese în colegiul Jesuiților din Madrid, și la Universitatea din Salamanca, unde studiile clasice ocupau locul celu întēiu. — La această critică nedreaptă a răspunsu, încă din seculul trecut, unu poetu spaniolu, Don Vicente Garcia de la Huerta, în pefăța tomului I al colecțiunei sale intitulatē: *Theatro Hespanol*, 18. vol. în—8-o, Madrid 1785. — Ȃsē zelul seu patrioticu ilu face adese să cadă însuși în escesul ce impută lui Voltaire, pe care-l atacă cu multă inverșunare și deridere, acusându-lu la rândul seu de ignoranță și de rea voință.

mala es de guardar (casa cu doue uși e rea de păditu), *No hay burlas con el amor* (cu amorul nu-i de șagă), *El alcayde de simismo* (Temnicerul de sine însuși), *la dama duende* (Dama strigoaică), *no hay cosa como callar* (nimicu mai bine decât a tăcè), *El astrologo fingido* (astrologul minciunosu) etc.

2) Comedii serioase sau ictorice (*comedias serias*), a căroră subiectu e luatu din istorie, cele de mai multe ori din istoria spaniolă sau portugheză. Intre aceste se deosebescu mai cu samă următoarele: *El principe constante* (Principele statornicu) *El pos-trer duelo en Espana* (celu de pe urmă du-elu in Spania), *A secreto agravio, secreta ven-ganza* (La insultă ascunsă, resbunare ascun-să), *El alcalde de Zalamea* (Alcaldele — pri-marul — de Zalamea), *El medico de su honra* (doctorul onoarei sale), *la devocion de la cruz* (devoțiunea cătră cruce), *La vida es sueno* (viața e unu vis), *La cisma de Inglaterra* (Schisma din Anglia) etc.

3) Comedii a căroră argumentu e impru-mutatu din mitologie, sau din istoria greacă ori română (*Comedias mitologicas*), cea mai mare parte compusă spre a fi jucate in ser-bările de la curte. Din ele vomu cită ur-mătoarele: *El laurel de Apolo* (Laura lui Apolon) *El segundo Scipion* (Al doile Sci-pionu), *Las armas de la hermosura* (armele frumuseței) *Echo y Narcis*, *El monstruo de les jardines* (minunea grădinarilor) etc.

Calderon a scrisu in totul aproape de 120 de comedii profane*). Incăt privesce *actele*

*) Cele mai bune edițiuni a lui Calderon, cea de la Leipzig, publicată in 1830 de germanul Ioan Georg Keil, și cea din Madrid, publicată in 1849, 50 și 51, *en la biblioteca des autores espanoles*, de poetul dramaticu Don Juan Eugenio Hartzenbusch, nu

sacramentale (los autos sacramentales), ele formează o clasă a parte și tot atât de im-portantă in teatrul lui Calderon**).

(va urmă.)

St. Vărgolici.

TRADUCERI DIN SCHILLER.

Din „Conjurațiunea lui Fiesco “

Din Actul I.

Scena X.

Camera la Verrina.

Berta pe o canape cu capul ascunsu in măne. Verrina intră posomoritu.

Berta (se scoală tresărindn).

Cerule! Eată-lu!

Verrina (s'apropie uitându-se la dēnsa cu mirare).

De tatul sēu, se sparie fata mea?

Berta.

Fugi! Lasă-mē să fugu eu! Ești ingrozitoru, tată!

Verrina.

Pentru singurul meu copilu?

Berta (cu o căutătură dureroasă).

Nu! Trebuie să mai ăncă o fată!

Verrina.

Iubirea mea te apasă pre tare?

Berta.

Mē oboară, părinte!

Verrina.

Cum? Ce primire, fata mea? Inainte când mē intorceam acasă, cu munți pe inima mea, Berta mea imi sărecă inainte, imi zimbeă și munții dispăreau. Vino imbrășozăz-mē, fata mea! La peptul tēu celu ferbinte să mi se încăldească inima care ingheață la patul de moarte al patriei. O! copilul

conținu decât 109 comedii, ca fiindu sigure a lui Calderon. Autenticitatea celorlalte e contestată sau unele Calderon le-a compususu in tovărășie cu alți autori.

**) Eaiă lista celorlalte scrieri a lui Calderon: Doue sute de *loas* sau laude divine și umane (unu feliu de prologuri); o sută de intermedii, piese scurte; unu poemu asupra întăriri în Spania a reginei Maria Ana de Anstria; unu poemu asupra celor patru sfirșituri de pe urmă a omului; unu poemu in onoarea picturii, unu poemu de apologia comediei, și unu numărū nemărginitu de cântece, sonete, romanțe. Toate aceste scrieri, afară de *laudele* (loas) care precedu *actele sacramentale*, nu furē tipărite, și prin urmare sunt su totul necunoscute astăzi.

men! Astăzi m'am despărțitu de toate bucuriile naturci și numai tu mi-ai ramasu.

Berta (mesurându-lu cu o căutătură lungă).

Nefericitu părinte!

Verrina (îmbrățoșând'o).

Berta, singurul meu copil! Berta, ultima mea speranță! — Libertatea Genevei — perdută! Fiesco — perduto. (stringend'o și mai tare șoptesce pintre dinți). Fă-te și tu o rea!

Berta (smulgându-se din brațele sale).

Mare D-șeule! Ai aflatu?

Verrina (tremurându).

Ce?

Berta.

Onoarea mea — —

Verrina (furiosu).

Ce?

Berta.

In astă noapte —

Verrina (ca unu turbatu).

Ce?

Berta.

Sila! (cade pe sofa).

Verrina (după o lungă pauză infricoșătoare, cu unu glasu mormentală).

Ăncă o suflare, fata mea! Cea de pe urmă! (cu glasu secu) Cine?

Berta.

Vai mie! Ce furie care samănă cu moartea! Ajută-mă, Doamne; Tremură și nu poate vorbi!

Verrina.

Nu sciu fata mea — Cine?

Berta.

Liniscesce-te, liniscesce-te, scumpul meu părinte!

Verrina.

Pentru numele lui D-șeu! cine? (vra să se arunce la picioarele ei).

Berta.

O mască!

Verrina (dă unu pasu înapoi; după o cugetare furtunoasă)

Nu! Nu poate să fie! Ideea asta nu-mi vine de la D-șeu! (cu unu risu convulsiv) Bătrâne nebunu! Ca și când totu veninulu ar eși numai din aceeași viperă! (cătră Berta stăpânindu-se) Statura ca a mea ori mai mică?

Berta.

Mai mare.

Verrina (iute).

Părul negru, crețu?

Berta.

Negrul ca corbul și crețu.

Verrina (depărtându-se șovoindu).

Dumneșeule! capul meu, capul meu! — Glasul?

Berta.

Aspru și grosu.

Verrina (iute).

De ce coloare. — Nu! nu voiu să mai audu! Mantaoa — de ce coloare?

Berta.

Mantaoa verde, mi se pare.

An. III. Conv. Lit. No. 19.

Verrina (își acopere fața cu mânele și cade pe canape).

Fii linisčită! E numai o amețeală, fata mea! (și cadu mânele și se vede o față de cadavru).

Berta (desperată frângându-și mânele).

Cerule indurătoru! Acesta nu mai e tatăl meu!

Verrina (după o pauză cu unu risu amar).

Bravo! Bravo! mișelule Verrina! — Când ticălosul sfărmă sfințenia legilor.... nu-ți eră destul..... ticălosul a trebuitu să calce și sfințenia sângelui tēu, (ridicându-se) degrabă chiamă pe Nicola..... plumbu și prafu!..... ori stăi! Stăi! mi-am schimbatu ideea.... mai bine..... adă-mi spada, și unu tatăl nostru..... (cu mâna pe frunte) dar ce facu?

Berta.

Mi-e tare frică tată!

Verrina.

Vino, șezi lângă mine. (cu gravitate) Berta... spune-mi Berta... ce făcū Românul celu căruntu, când găsirē pe fata lui... eum să ȃicu.... ? tot așa de plăcută, pe fata lui? Ascultă Berta, ce ȃise Virginius fetei lui desonorate?

Berta (cu groază).

Nu sciu ce-i ȃise!

Verrina.

Nebuno!..... Nimicu nu-i ȃise (sare de pe scaunu și pune mâna pe spadă) Elu apucă o spadă.

Berta (se aruncă in brațele lui inspăimântată).

Dumneșeule! Ce vrei să faci?

Verrina (aruncându-și spada).

Nu! Tot mai este ăncă o dreptate in Genova!

Scena XI.

Sacco, Calcagno. Cei de mai înainte.

Sacco.

Verrina, iute, gătesce-te! Aȃi incepe septămăna alegerilor pentru republica! Să ne ducemu de vreme in signoria pentru a alege senatorii cei noi Stradele sunt pline de lume. Intreaga nobleță năvălesce in signoria. Nu vii cu noi (cu ironie) să veȃi triumful libertăȃii noastre?

Calcagno.

Vēdu o spadă la pământu. Verrina arată selbaticu și Berta e cu ochii roși.

Sacco.

In adevēru și eu o bagu in samă..... Sacco aci s'a întâmplatu vr'o nenorocire!

Verrina (dându-le douē scaune).

Ședeȃi!

Sacco.

Ce ai, amice? ne inspăimēutezi?

Calcagno.

Așa nu te-am vēȃutu niciodată. De n'ar fi plānsu Berta, te așu întrebă: pere Genova?

Verrina (grozav).

Pere! Ședeȃi.

Calcagno (spărietu; amundoi se așeaȃă).

Omule! Te conjuru!

Ascultați!
Verrina.

Ce presimțire, Sacco?
Calcagno.

Verrina.
Genoveji..... Voi amundoi cunoașteți vechimea numelui meu. Străbunii voștri au servitu pe ai mei. Străbunii mei comandau în resboaiile statului. Străbunele mele erau modelul Genovezelor. *Onoarea* eră singurul nostru capitalu, și se mosceneă din tată în fiu, sau cine ȳice altmin-trele?

Nime.
Sacco.

Nime! nime!
Calcagno.

Verrina.
Eu sunt celu de pe urmă de sângele meu. Femeea mea e în mormântu. Fata asta e totu ce-mi a remasu de la dënasa. Genoveji! Voi sunteți marturi cum am crescut'o. Poate să se presinte cineva și să mă acuse că-mi am crescutu fata rău?

Calcagno.
Fata ta e unu esemplu pentru toată țara.

Verrina.
Eu sunt unu omu bătrănu. De o perdu pe asta, nu potu speră alta. Memoria mea se stinge. (cu o schimbare grozavă) Am perdut'o, infamă e sângele meu!

Amundoi (în mare mișcare).
Dumnezeu se ferească!
(Berta geme pe canapă în desperare).

Verrina.
Nu! nu te îndoi, fata mea. Barbații aceștia sunt bravi și buni. Dacă te plangu *ei*, va curge sânge undeva! Nu fiți așa uimiți, bărbaților! (încet și cu gravitate) Celu care subjugă Genova nu poate învinge o biată fată?

Amundoi (ridicându-se și aruncându scaunele înapoi).
Gianettino Doria!

Berta (cu unu țipetu).
Pareți îngropați-mă! Scipion!

Scena XII.

Cei de mai înainte, *Burgognino*.

Burgognino (cu focu).

Bucură-te, dragă. Vestea bună! Nobile Verrina, de ceea ce ai să rostesci acuma, atărnă toată fericirea mea. De mult îți iubeam fata și nu cutezam a o cere fiindcă toată averea mea pluteă pe scânduri nestatornice de la Coromandel. În momentul acesta a ajunsu norocul meu în portu, plinu de nenumerate avuții. Sunt bogatu. Dă-mi pe Berta, voi face-o fericită.

Verrina (lui *Burgognino*, apăsându pe vorbe).
Ai gustu, tinere, să-ți arunci inima într'unu noroiu?
Burgognino (vra să scoată spada dar își retrage mâna iute).
Asta a ȳis'o tată-său.....

Verrina.
Asta o ȳice fie-care ticălosu din Italia. Te-ai mulțămli cu fărămăturile de la masa altuia?

Burgognino.
Mosnege, nu mă nebuni!

Calcagno.
Burgonino! Drept ȳice moșneagul.

Burgognino.
(repețindu-se spre Berta)
Drept ȳice elu? ș'ar fi bătutu jocu de mine o infamă?

Calcagno.
Greșesci, Burgonino! Fata e pură ca unu ângeru.

Burgognino.
Cum! pe sufletulu meu! Pură și desonorată! Asta nu-mi intră'n capu.—Vă uitați unul la altul și taceți. Limba voastră tremurătoare nu îndrăsnesc a rosti o crimă grozavă. Vă conjuru! Nu vă băteți jocu de mintea mea. Ea ar fi pură Cine-a ȳisu pură?

Verrina.
Copila mea e nevinovată.

Burgognino.
Așia dar: sila! (ridicându spada de la pământu) Genoveji! Pe toate păcatele de sub soare! Unde potu găsi răpitorul?

Verrina.
Tot acolo unde vei găsi și asupritorul Genevei. (*Burgognino* incremenesc, *Verrina* se primblă incua și incolo gândoritu, pe urmă se opresce) De înțelegu bine semnul tău, eterna prevedență, tu vrei să măntuesci Genova prin Berta mea! (s'apropie de dënasa desfăcându încetu crepul de la brațu; cu solemnitate) Până ce sângele unui Doria va spăla această pată a onoarei tale, să nu cadă nici o rață a ȳilei asupra acestei fețe. Pân'atuncea (o acopere cu crepul) — orbescel! (pausă, ceilalți se uită la dënșul în tăcere și uimiți).

Verrina (cu solemnitate, puindu crepul pe capul Bertei).
Blăstemată fie aerul ce resuffi! Blăstemată somnul ce te alină! Blăstemată ori-ce simțire compătimitoare care va veni să-ți indulcească chinul! Coboară-te în bolta cea mai adâncă a casei mele — geme, urlă, opresce pasul timpului prin chinul tău. (se opresce plinu de groază, apoi urmează). Vi-ața ta semene cu mișcările convulsive a vermelui strivitu — acestu blăstemu plutească asupra ta până ce Geanettino își va da ultimul resufflu! De nu! — poartă-lu cu tine în eternu până ce se voru găsi capetele verigei eternității.
(Tăcere. Toate fețele cuprinse de groază. *Verrina* se uită la fie-care țintitu și pătrunătoru).

Burgognino.
Părinte fără de lege! Ce ai făcutu? Acestu blăstemu neauȳitu, grozavu, asupra fetei tale nevinovate!

Verrina.
Așa-i că e grozav — gingașul meu mire? — (cu gravitate) Cine din voi se va mai infătoșă acum și va mai vorbi de prelungire și de sânge rece? Soartea Genevei e împreunată cu soartea Bertei mele. Inima mea de părinte se pleacă datoriei de cetățeanu. Care din voi va fi de acum destul de mișelu să prelungească măntuirea Genevei, când scie că acestu mielu suferă chinuri nesfirșite

din cauza mișeliei sale? Pe eternul Dumnezeu! Ceea ce am spus nu eră dărdăitura unui ne-bunu! Am făcutu unu jurământu și nu mă voi îndură de copilul meu, până ce Doria se va sbuciumă la pământu, chiar de ar fi să sfarmu acestu miel nevinovatu in schinjuri canibalice. — Tremurați—vă uitați la mine paliți ca nisce fantome — Anc'odată, Scipion! O păstrezu ca prețu pentru uciderea tiranului. — De acestu lanțu e legată datoria ta, a mea, a voastră. Despotul Genevei trebuie să cadă, sau fata pere in desperare. Eu nu-mi retragu cuvintele.

Burgognino (aruncându-se la picioarele Bertei).

Și va căde — va căde pentru Genova — ca taurul sacrificiului. Atât de sigur cât voi sfredeli inima lui Doria de această armă, atât de sigur să-ți dau sărutarea de mire' (se ridică)

Verrina.

Cea ăntăiu păreche binecuvântată de furii! Dați-vă mânele! Vrei să sfredelesci inima lui Doria cu arma ta? Ie-o, e a ta!

Calcagno (ingenunchează).

Ancă unu Genovezu ș'ingenunchează ascernându puternica sa armă la picioarele inocenței. Atât de sigur să găsească Calcagno calea la ceru, cât va găsi spada asta calea la inima lui Doria. (se ridică)

Sacco.

Celu de pe urmă, ear nu celu mai puțin hotărîtu se ingenuchiază și Rafael Sacco. Dacă această armă nu va descuiă inchisoarea Bertei, să ș'incuiă urechea mântuitorului pentru cea de pe urmă a mea rugăciune. (se ridică)

Verrina (mai vesel).

Genova vă mulțămesc prin mine, amicii mei. Du-te acum fata mea și fi ferice că ești marea victimă a patriei.

Burgognino (îmbrățișând'o).

Mergi, increde-te în Dumnezeu și in Burgognino. In aceeași ți voru fi libere și Genova și Berta.

(Berta se depărtează).

Scena XIII.

Cei de mai înainte, afară de Berta.

Calcagno.

Înainte de a merge mai departe încă unu cuvântu, Genoveji.

Verrina.

Ilu găcescu.

Calcagno.

Patru patrioți, fi-voru de ajunsu să restoarne puternica idră, tirania? N'ar trebui să ațîțăm poporul, să atragemu nobleța in partea noastră?

Verrina.

Înțelegu. Ascultați! De mult am unu pictoru, care-și risipește toată artea ca să reproducă pe pânză căderea lui Appius Claudius. Fiesco e unu adoratoru al artelor, și se entusiasmează iute când

privesce scene inalte. Să ducemu tabloul in palatul său și să fimu de față când ilu va privi. Poate că spectaculul ăi va desceptă geniul — poate —

Burgognino.

Dă-lu incolo! Indoesce pericolul — dice adeveratul erou — nu vreu ajutori. De mult simțeam unu ce in pieptul meu, care nu se putea liniscl.— Ce eră, seiu acum, (sărîndu eroic) *Am unu tiranu!* (Cortina cade).

Din Actul III.

Scena II.

O sală la Fiesco. In fundu o mare ușă de sticlă prin care se zărește marea și Genova, Se ivesce de ți.

Fiesco. (la fereastră)

Ce e asta? — Luna a apusu? — Țorile se ridică infocate din Oceanu — visuri fantastice mi-au turburatu somnul și mi-au pironitu toată ființa spre o singură idee. Imi trebuie aeru. (deschide fereastra și vede orașul și marea luminate de Țorile Țilei. Fiesco se primbă cu pași mari prin casă.) Eu sunt celu mai mare omu in toată Genova! și geniele cele mai mici nu s'aru supune sub celu mai mare? — Țnsă vatămu virtutea! (se opresce.) Virtute? Unu cugetu inaltu are alte ispite decât cele de rându — s'impărțească elu oare cu Țensele virtutea? In armura, in care intră micul trupu al unui pigmeu — incape trupul unui urieșu?

(soarele resare asupra Genevei.)

Ce orașu majestuosu! (alergându spre Țensul cu brațele întinse). *Al meu!* și de-a străluci asupra-i ca împărăteasca Ți — de-a-lu acoperi cu puternicile aripiale unui monarcu — de-a cufundă toate patimele clocotinde, toate dorințele nesățioase in acestu oceanu fără fundu? sigur! Dacă ghibăcia înșălătorului nu inobilează înșelătura, cel puțin prețul înșălăciunei inobilează pe înșălătoru. — E rușinos a fură o pungă, e obraznic a fură unu milionu, Țnsă e măreț, grandios, a fură o coronă. Rușinea *scade* cu cât păcatul *cresce*. (pausa pe urmă cu espresione.) A fi supusu! A fi domnitoru! Ce prăpastie grozavă, amețitoare! Aruncați in năuntru tot ce are omul prețiosu — Cuceritorilor, bățăliile ce ați câștigatu — artiștilor, operile voastre nemuritoare, — Epicureilor, voluptățile voastre — navigatorilor, mărire și insulele voastre! A fi supusu și a fi domnitoru! A fi! și a nu fi! Celu ce ar fi in stare se măsura prăpastia ce desparte pe ființă inaltă din cei de pe urmă din serafimi, aceala ar pută măsură și pe aceasta. — A sta pe înălțimea cea sublimă și a privi cu desprețu in șiroiul răpede al omenimei, unde oarba amăgitoare își învêrtesce nestatornica roată — a sorbi celu ăntăiu din cupa plăcerii — a strunl cum vreu puternicul urieșu — *legea* — a-lu vedă încercându-se a lovi, când neputernica sa mânia se sfarmă de ostrețele care 'ncunjură majestatea — a supune ne

domolitele patimi ale poporului ca pe nisce fugari c'unu singuru jocu ușoru al friului — a stinge c'o suflare, c'o singură suflare trufia vasalilor ambițioși, când sceptrul creatoru va realisă delirul acestor friguri de domnie! A! ce inchipuire! Cum scoate pe sufletu in mirare din marginele sale! Unu singuru momentu de domnie cuprinde toată substanța vieței. Nu lungimea, darfaptele determină valoarea vieței. Desfătunetulin simple note și vei găsi unu cântecu de legănatu copii. Topesce-le la unu locu și acestu sunetu monarchicu va sgudui cerul eternu! — Sunt hotărîtu!

Scena III.

Celu mai de nainte. Leonora intră timidă.

Leonora.

Ertăți conte. Me temu să nu vă turburu repausul de dimineață.

Fiesco. (dă unu pasu inapoi cu mirare.)

In adevăru, signora, imi pare foarte curios.

Leonora.

Asta nu s'intâmplă nici odată între persoane cari se iubescu.

Fiesco.

Aerul aspru al dimineței nu e priitoru frumuseței voastre.

Leonora,

Și de ce să mai cruțu cât imi mai rămâne pentru suferință?

Fiesco.

Suferință, iubita mea? Pân acuma credeam că cei cari nu meditează la resturnări, gustă pacea sufletească.

Leonora.

Se poate. — Ânsă simțescu că sênul meu femeescu se sfarmă sub greutatea acestei păci. Vinu domnlu meu, să ve superu cu o rugămînte neînsemnată, dacă aveți ominută de perdutu pentru mine. De șapte luni visam nebunesce că eram contesa de Lavagna. Acum visul a dispărutu și-mi a lasatu o impresiune dureroasă. Trebuie să rechiemu plăcerile nevinovatei mele copilării, spre a-mi vindecă spiritul de astă vioafantomă. Dați-mi voe să me întoreu in brațele bunei mele mume.

Fiesco. (spărietu.)

Contesă!

Leonora.

Biata inima mea e slabă și simțitoare și trebuie să ai îndurare cu ea. Cea mai ușoară amintire acestui visu ar puté vătămă bolnava mea fantasie. Pentru acea întoreu gagiurile cele de peurmă ce au ramasu legiuitului lorstăpănu (puue câteva galanterii pe masă). — Și pumnarul acesta care-mi a străpunsu inima (scrisoarea lui) și aceasta — și (voindu să se răpeadă afară plângendu tare), mie nu-mi mai rămâne decât rana.

Fiesco. (inspăimântatu fuge după dênșă și o opresce).

Leonora! Ce scenă? Pentru Dumpeșeu!

Leonora. (cădendu obosită in brațele sale.)

N'am meritatu a fi soția voastră, ânsă soția voastră ar fi meritatu stima, — cum șoșotescu când me vëdu, limbele calomniei! Cu ce disprețu se uită la mine femeile și fetele Genovei! „Ean priviți cum se vestejesce trufășă, ce luă pe Fiesco! — Crudă pedeapsă pentru mândria mea de femeie! Eu disprețuisem totu sexul meu, când Fiesco me conducea la altaru.

Fiesco.

Âncă două țile contesă, și atunci me vei judecă,

Leonora.

Sacrificată — o nu da voie să o rostescu inaintea ta, lumină fecioară! Sacrificată unei cochete! Nu! nu! privesce-me, soțul meu! A! ochii cari facu să tremure Genova, trebuie să se plece inaintea lacrimelor unei femei!

Fiesco.

Destul, signora, destul!

Leonora. (cu durere și amărăciune).

A rupe astfeliu inima unei slabe femei. O asta e demn de sexul celu tare. M'am aruncatu in brațele acestu barbatu. De acestu barbatu tare se lipiré cu voluptate toate slăbăciunile mele femeesci. Eu îi dădui totu cerul meu — și acestu barbatu marinosu ilu dărul..

Fiesco. (intrerumpend'o cu iuțală).

Leonora mea! Nu! —

Leonora.

Leonora mea? — Îți mulțămescu cerule! Am auzitu âncă odată adevăratul sunetu auritu al amorului! Ar trebui să te urescu, perfide, și eu me aruncu flămândă pe fărâșurile dragostei tale. — A te uri? Am dîșu urî, Fiesco? O nu o crede! Sperjurul teu me'nvață să moru, ear nu să te urescu. Inima m'a amăgitu! (s'aude Morul.)

Fiesco.

Leonora, implinesci-mi o neînsemnată rugămînte!

Leonora.

Totu! Fiesco, numai nu nepasarea.

Fiesco.

Ce vei voi, cum vei voi — (gravu). Până ce Genova va fi îmbătrânitu cu două țile, nu me întrebă, nu me condamnă! (o duce cu nobleță intr'o altă cameră)

Scena IV.

Morul hărăcîndu, Fiesco.

Fiesco.

De unde vii de ești așa de obositu?

Morul.

Inte, Măria ta....

Fiesco.

S'a prinsu ceva in lațu?

Morul.

Cetesce scrisoarea asta. Ajuns'am oare in adevăru? Ori Genova s'a scurtatu de vo douespredece strade, ori pecioarele mele s'au lungitu pe atăta. T'ingălbinesci? Așa, au să joace cărțile pe capite și a D-tale e cozu. Ei, cum îți place?

Fiesco. (aruncă scrisoarea pe masă, pătunsu)

Dihanie cu perul crețu, spune-mi în numele tutu-
lor dracilor de unde și până unde-ți-a picatu
scrisoarea asta în mâni?

Morul.

Cam totașa cum a picatu în mânilor Măriei tale—
republica. Unu curieru trebuie să o ducă la Levante
Eu miroso friptura și-mi pândesc flecăul într'o
judovină. Baf! cade dihorul și eu apucă găina.

Fiesco.

Sângele lui asupra ta! Scrisoarea asta nu se
poate plăti cu auru.

Morul.

Mă mulțămesc cu argintu (seriosu și gravu) Con-
te de Lavagna, mai dăunădi am avutu gustu să
te desbaru de viață, acum și-o scapu și gândesc
că signorul și talharul sunt chitu! Pentru aceea
ce am să-ți mai dau, mulțămesc amicitiei mele
(dându-i o a doua hârtie). Numerul 2.

Fiesco. (luându hârtia cu mirare).

Nebunit'ai?

Morul.

No. 2. (stă cu fudulię lungă densus puindu-și mânilor
în solduri). Leul n'a fostu așa de prostu când a
ertatu pe șoarece. Așa-i, tare șiretu a fostu!
Altfelu cine ar fi rosu sfara? Ei bine? Cum
iți place asta?

Fiesco.

Căți draci ai în serviciul teu!

Morul.

Numai unul și acela e servitorul unui conte.

Fiesco.

Insuși subscrierea lui Doria! — De unde ai ca-
patatu hârtia asta?

Morul.

Proaspetă din mânilor Bononei mele. Eu m'am
dusu la densa noaptea trecută și am făcutu să sune
vorbele voastre cele frumoase și zechinii voștri
cei și mai frumoși încă. Aceștia făcură efectu.
Imi dișe să vinu a doa-ți la șese dimineața și
în adevăru contele fusese la densa, cum ai spusu
și plătișe în locu de bani cu puțin negru pe albu
acestu paradisu de contrabandă.

Fiesco.

O sclavi venali ai muierilor! Voescu să restoar-
ne republice și nu potu să tacă înaintea unei fe-
mei prostituite! Vădu din hârtiele aceste că Do-
ria și partida lui au făcutu complotu să măucidă
împreună cu unspredece senatori și să proclame
pe Gianettino ducă-suveranu.

Morul.

Nici mai mult nici mai puțin, și asta în dîoa
alegerei dogelui, la a treia a lunei.

Fiesco. (iute).

Harnica noastră noapte va zugrumă dîoa în
sênul maicei sale. — Iute, Hassan! — Trebile mele
sunt coapte — cheamă pe ceilalți — ei vomu preveni
cu sânge — grăbesce-te, Hassan!

Morul.

Mai nainte trebuie să-mi desertezu trajașă de

vesti. Două mii de oameni au intratu bine în orașu.
I-am viritu în monastirea Capucinilor, de unde
nici rađa soarelui nu-i poate descoperi. Arđu de
nerăbdare de-a cunoasce pe stăpănu lor, sunt
flecăi sdraveni.

Fiesco.

De tot capul, lușescă unu scudu pentru tine.—
Ce mai dișe Genova despre galere?

Morul.

Mare hazu mi-a mai făcutu! Mai bine de patru sute
de aventurieri, cași moru de foame de când pacea
între Francia și Spania s'au legatu de oamenii mei
și-i au rugatu să-ți vorbească, de dônșii pentru
ca să-i trimiți contra necredincioșilor. Li-am spusu
sa vie în astă șară la curtea pașafului!

Fiesco.

Mai că-mi vine să te șărutu, diabolule! Bravo!
bravo! patru sute diși? — De acum înainte Genova nu-
mai poate scapa. — Alți patru sute de scudi pentru tine

Morul (cu încredere.)

Lasu pe noi Fiesco! Noi amundoși vomu pune
Genova la cale, încât să se poată mătura legile ca
gunoii cu mătura. — Nu-ți-am spusu încă, că am
paserile mele prin garnizonu, de care sunt tot așa
de siguru ca de iadu, în care voui intră odată. Am
pusu deci treaba așa la cale: la fiecare poartă
vomu avă cel puțin vr'o șese creaturi, destui pen-
tru a purtă de grijă de ceilalți adecă de-a-le in-
necă toate simțurile în vinu. Așă dar de ai gustu
să înșerci ceva în astă noapte, vei găsi gardele
bete.

Fiesco.

Nu mai spune nimica. Până acum am urcatu
stânca din locu fără ajutoru omenescu; acumă a-
proape de țelu să mă rușineze ștregarul celu mai
mare din toată țara? Dă-mi mâna, aceea ce-ți re-
mâne datoru contele, iți va plăti duca.

Morul.

Mai am încă unu biletu de la contesa Impe-
riali. Imi făcu unu semn când treceam, s'arată
foarte bună și mă întrebă zimbindu dacă con-
tesa de Lavagna nu s'a îmbolnăvitu de galbênare?
Înălțimea voastră, am dișu eu, m'întrebă numai cum
se află o persoană.

Fiesco. (a cetitu biletul și-lu aruncă).

Tare bine! și ce a respunsu?

Morul.

A respunsu că-i-e milă de biata contesă, și că
e gata a-i da satisfacere, și că nu-ți va mai da
voie să-i faci galanterii.

Fiesco.

Voru încetă ele pân sfârșitul lumii. — Atăta
totu Hassan?

Morul. (malițios).

Maria ta — după trebile politice vinu cele fe-
meesci —

Fiesco.

Negreșitu și aceasta mai cu samă. Dar ce hârtiu-
ță ții în mână?

Morul.

O drăcie care și-a găsi locul. — Prayul ista mi-

lu dădă Singnora ca să-lu amestecu toate diminețile în șocolată femeii D-tale.

Fiesco. (făcându ingâlbenuindu-se unu pasu inapoi).
Ți-l'a datu ?

Morul.

Donna Iulia contesa Imperiali.

Fiesco. (i-lu smuncesce din mână).

De minți, canalie, punu să te spânzure de virful catedralei de Lorenzo, unde într'o clipeală vântul te va învârti de noue ori. Pravul acesta—?

Morul. (nerăbdătoru.)

Mi-a ordinaru donna Iulia Imperiali să-lu dau câte unul femeii D-tale în șocolată.

Fiesco. (perdându-se).

Grozav! grozav! Astă creatură gingașă? — Atât iadu poate găsi locu în sufletul unei femei? — Uitu ănsă a-ți mulțami divină providență, care ai impedeatu această nelegiuire, ai impeditat'o printr'unu diabolului și mai rău încă. — Căile tale sunt neînțelese! (Morului.) Să promiți că vei ascultă-o și să taci.

Morul.

Foarte bine. Aceasta o potu, m'a plătitu pe șinu.

Fiesco.

Cu biletul acesta mă chiamă la dânsa. Voiu veni, doamnă. Te voiu înduplecă să mă urmezi! Bine. Tu fugi cât vei pute și chiamă pe toți conjurații.

Morul.

Am presimțitu acestu ordinu, și le-am spusu la toți din capul meu să se afle aice la țece precis.

Fiesco.

Audu pasuri. Ei sunt. Ai merită berbantule, o spânzurătoare anume făcută pentru tine la care încă n'a bălăitu nici unu fiu a lui Adam. Treci în antecameră până ce voiu sună.

Morul.

Morul și-a făcutu treaba, Morul se poate duce. (ese.)

Scena V.

Toți conjurații.

Fiesco. (mergându-le înainte).

Furtuna se pregătesce. Nourii s'adună. Pășii ne et. Inhideți toate zăvoarele.

Verrina.

Am trecut prin optu camere și pe toate le-am incuetu; prepusul nu se poate apropié de noi la o sută de pași.

Burgognino.

Intre noi nu e nici unu trădătoru; singurul trădătoru poate fi frica noastră.

Fiesco.

Frica nu trece pragul ușei mele. Bine a venit u acelu care e încă celu de eri. Ședeți! (ședu.)

Burgognino. (primblându-se).

Mie nu-mi place să ședu când gândescu la resturnări.

Fiesco.

Genoveji! Acesta e unu momentu însemnatu.

Verrina.

Ne-ai Țisu să ne pregătimu unu planu pentru uciderea tiranilor. Intrebă-ne. Suntemu gata a-ți respunde.

Fiesco.

Asta-i o întrebare care vine destul de târziu pentru a părè curioasă. — Cine să cadă? (Toți tacu.)

Burgognino. (sprijinindu-se de scaunul lui Fiesco gravu).
Tiranii!

Fiesco.

Bine Țisu, tiranii. Ve rogu să luați bine sama la toată greutatea cuvântului. Cine e mai tiranu, acelu ce voesce să asuprească libertatea, ori acelu ce are destulă putere pentru a o asupri.

Verrina.

Urescu pe celu ăntoiu, de al doile me temu. Andrea Doria cadă!

Calcagno, (mișcatu).

Andrea, bătrânul Andrea care mâni poate s'a răful cu natura?

Sacco.

Andrea, blândul bătrân?

Fiesco.

Grosavă e blândeța acestui bătrân, iubite Sacco, obrăznicia lui Gianettino e numai ridiculă! Andrea Doria cadă, asta a rostit'o înțelepciunea ta Verrina!

Burgognino.

Lanțuri fie de oțelu ori de matasă, sunt tot lanțuri și Andrea Doria cadă!

Fiesco.

Condemnați sunt deci și unchiul și nepotul! subscrieți! (toți subscriu) Cinele? e pusu la cale (se pune josu) să trecemu la cum? — Vorbesce ăntei, amice Calcagno.

Calcagno.

Ne purtămu ori ca soldați, ori ca conspiratori. Cea ăntei e periculoasă fiindcă ne trebuescu mulți confidenți, riscată fiindcă inimile națiunei nu-su încă toate a noastre; — pentru a doa ajungu cinci buni pumnari. Poimăni e leturgie în catedrala San Lorenzo. Amundoi Doria voru fi față. În Sanctuarul celui pre înaltu, doarme și frica tiranilor.

Fiesco, (intorcându-și capul).

Calcagno — oribilă e buna ta părere. Rafael Sacco?

Sacco.

Motivele lui Calcagno imi placu, modul seu revoltă. Mai bine, Fiesco invite pe unchiu și pe nepotu la o masă și acolo incunjuți de urele republicei aleagă-și ei moartea între pumnari și vinu de Cipru. Mijlocul acesta cel puțin e îndămănicu.

Fiesco, (revoltatu).

Sacco, dar dacă picătura de vinu, gustată de limba lor muritoare se va preface pentru noi în pēcnră clocotită? — o pregustare a iadului. — Ce facemu atunci Sacco? Departe de noi acestu proiectu! Vorbesce tu Verrina.

Verrina.

O inimă deschisă arată o frunte deschisă. Uciderea pe din dosu ne'nfrățește cu hoții. Cu spada în mână s'arată eroul. Părerea mea e, să dăm tare semnalul resculării chemându toți patrioții Genovei la resbuuare.

Burgognino.

Și cu mâna armată silimu norocul să se declare pentru noi! Acesta e glasul onoarei și al meu.

Fiesco.

Și al meu. (cătră Calcagno și Sacco). Rușine Genoveji! Norocul a făcutu deajunsu pentru noi, mai rămăie-ne și noue ceva de lucru.—Așa dar rescularea și chiar în astă noapte, Genoveji! (Verrina, Burgognino se miră, ceilalți se sparie).

Calcagno.

Ce? Chiar în astă noapte? Tiranii încă sunt pre tari, partida noastră pre slabă.

Sacco.

În astă noapte? Și încă n'amu făcutu nimica și soarele apune?

Fiesco.

Scrupulele voastre sunt drepte, dar, cetiți aceste hărții (Li dă hărțile lui Gianettino și în vreme ce ei cetescu cu curiositate, elu se primblă prin casă.) Acum, Adio Doria, lucefăru frumosu! Erai falnicu și desprețitoru ca și când ai fi stăpănu pe orizontul Genovei, de și vedeai că însuși soarele părăsesce cerul și imparte sceptorul universului cu luna. Adio Doria, lucefăru frumosu!

Și Patroclu a muritu
Și eră mai mult decât tine.
Burgognino, (după ce a cetitu).

Oribil!

Calcagno.

Doispredece de odată!

Verrina.

Măne în Signoria.

Burgognino.

Dați-mi mie hărțile. Alergu în galopu prin Genova fiindu-le așa, și petrele voru sări după mine și câinii vor urlă: resbunare!

Toți.

Resbunare, resbunare! și chiar în astă noapte.

Fiesco.

Eată-ve cum ve doream! Cum a însăra voi invită pe toți nemulțămiiții cei mai principali la o petrecere, mai ântei pe toți cari sunt însemnați în lista săngeroasă a lui Gianettino și afară de dēnșii încă pe Sauli, Gentili Vivalidi, Vesodimari, toți dușmani de moarte a casei Doria, de cari a uitatu să ce teamă ucigașul. Au să imbrătoșeze idea mea din toată inima, nu me indoescu.

Burgognino.

Nu me indoescu!

Fiesco.

Înainte de toate trebuie să ne asigurămu de marea. Galere și marinari am. Cele douăzeci de

corăbii a lui Doria sunt fără funii, fără oameni, ușor de surprinsu. Gura Darsenei o astupămu, încât l'incuemu speranța de scapare. Stăpâni pe portu, Genova e în lanțuri.

Verrina.

Fără indoeală.

Fiesco,

Pe urmă luămu și ocupămu toate țările orașului. Cea mai însemnată e poarta San Toma, care ducēndu la portu, leagă puterile noastre de pe uscatu și de pe marea. Amundoi Doria se voru surprinde și ucide în palatele lor. Batemu larmă pe toate stradele, tragemu clopotele, protocămu cetățenii să se dee în partea noastră și să se lupte pentru libertatea Genovei. De ne va favorisă norocul, în Signoria veți auzi ce va mai fi de făcutu.

Verrina.

Planul e bunu. Să vedemu ânsă cum împărțimu rolurile.

Fiesco, (gravu).

Genovezi! Voi me puneți de bună voie în capul complotului, veți ascultă ordinele mele, și de acum înainte?

Verrina.

Cât timpu voru fi cele mai bune.

Fiesco.

Verrina, scii cuvēntul celu de sub stândardul Genoveji, spuneți-i că e *subordinațiune*! De nu potu povățul capetele aceste cum vreu eu — înțelegeți-me bine — de nu sunt șeful conjurațiunei atunci perde conjurațiunea și unu membru.

Verrina.

Pentru o viață liberă, putemu sacrifică, câteva oare de sclăvie! — Te vomu ascultă.

Fiesco.

Bine. Acuma mergeți. Unul din voi va visită orașul și mi-a raportă de țaria și slăbăciunea diferitelor posturi. Altul să afe parola. Al treile inarmeze galerele. Al patrule conducă cei patru mii de oameni în curtea palatului meu. Eu voi pune ce mai rămăne la cale până va însăra și dac'a vrē norocul oi sparge banca. La noue oare precis să s'adune toți în paiatu ca s'audă cele de pe urmă ale mele ordine. (sună).

Verrina.

Ieu portul asupra-mi. (ese).

Burgognino.

Eu, soldații.

Calcagno.

Parola voi aflu-o eu. (ese).

Sacco.

Eu voi face ronda prin Genova. (ese).

Iacob Negruzzi.

POEZII.

VRĂJITOAREA.

Prin pădurea cea umbroasă
Umbl'o babă uricioasă
Buruene ea culege
Și șoptindu le tot alege,

Și pe unde baba trece
Nasce 'n aeru floru ree
Earba pere, veștejesce
Umbră neagră se lățește,

Dar pe calea din pădure
Vine culegându la mure
O copilă ca o floare
Așa blândă zimbitoare,

„Vrăjitoare ce culegi
Ce șoptești și ce alegi“?
—Facu de dragoste, de doru,
Unui mândru pușoru. —

„Dacă scii spune-mi și mie
Soartea mea cum a să fie:
Fericită de-oi iubi,
De-oiu trăi sau de-oiu muri“?

Baba mâna ei luă
Și intr'ensa să uită.
„Multu amoru, multă durere,
Multu chinu fără mângăere“

„Fătu frumosu cu ochi ca mure
Naltu ca bradul din pădure
Dac' in drumu lu-i întâlni
Fugi atunci cât poți fugi“

„Căci de nu, e vai de tine
Peste-unu anu, să scii tu bine,
In riu moartea vei cată
Glasul lui de-i ascultă!“

—Vorba ta va fi minciună
Babă slută și nebună—
Vrăjitoarea hid zimbesce
„Fată mândră te păzesce!

* * *

Spre apusu baba se duce
Fata 'n groază-și face cruce
Și cu gândul ratăcitu
Merge tot spre resăritu.

Ănsă mult ea nu mergeă
Și in drumu-i se iveă
Fătu frumosu cu ochi ca mure
Naltu ca bradul din pădure.

Și in cale o opresce
Vorbă dulce ăi șoptește
Cu unu glasu așa de blându
Cum nu-i altul pe pământu,

Cum nu-i altul blându și dulce —
Și copila nu se duce
Fericită ea zimbesce
Și in ochii lui privesce.

Și ce-a spusu, și ce n'a spusu
Multe oare-așa s'au dusu
Multe oare de iubire.
Când gândeau la dispărțire.

„Spune-mi de-i veni la mine
Maica mea să scii de tine“?
Și zimbindu elu ăi șopti
„Mâni iubito voiu veni“.

Elu se duce, ea rămâne
Și din ați se face mănă,
Mâni și mâni, elu n'a venit
Soare 'n ceru n'a mai zimbitu.

Și copila plânge, plânge,
Dar durerea-i nu se stinge
Pău ce'n undele răcoare
Află vecinică uitare.

* * *

In pădurea cea umbroasă
Sede baba uricioasă
Și culege hid zimbindu
Buruene pe-unu mormentu,

M. Cugler.

CORESPONDENȚĂ.

Societății „Poporului Român“ distr. Neamțu.
Cu mulțămire.

D-lui I. T. Folticeni. Inainte sosirei senjorei
D-voastre, se indreptase eroarea.

O cetitoare a „Convorbirilor“. După cum sin-
gură acceptați: Pedepsa arderei in focu a fostu
pronunțată și executată. — Sermana Vierță!

D-lui M. et E. In interesul D-voastre, apă-
rătorul ce v'ați alesu vă indeamă să părăsiți as-
pirațiunile spre Parnas.

Tinerimei Clericale din Caransebeș. Bucurosu.
D-lui I. Pop. in Săbiu. Așteptu viitoare
scrisoare pentru a responde.

D-lui Consizanu. Dacă mi-ați trimite mai multe,
s'ar face o alegere potrivită și plăcută.

D-lui I. in Rad. jud. Bu. După matură cu-
getare—se refușă cu părere de reu.

D-lui Vas. C. Nu îndrăznim a admite genul
nou ce spuneți a fi descoperitu in poezie. Noi nu
nu admitemu „poezii cosmografice; — poate viito-
rul va fi a D-voastre. Red.